

İKTİSADİ GELİŞMİŞLİK-İŞ SAĞLIĞI/ GÜVENLİĞİ VE ÖLÜMLÜ İŞ KAZALARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN TESPİT EDİLMESİ: SEÇİLMİŞ ÜLKE ÖRNEKLERİ

Orhan Çoban¹, Mustafa Kartal²

Öz

Bu çalışmada 2002-2013 dönemi dikkate alınarak, Türkiye, Çin, İngiltere, Almanya ve ABD (Amerika Birleşik Devletleri)'de iş sağlığı ve güvenliğini sağlamaya yönelik uygulamaya konulan politikalar, bu politikalar sonucunda söz konusu ülkelerde gerçekleşen ölümlü iş kazası sayıları ve milli gelir (GSYH) rakamları karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu çalışmanın amacı, seçilmiş ülke örneklerinden hareketle iktisadi gelişmişlik-iş sağlığı ve güvenliğini sağlamaya yönelik alınan kararlar ve gerçekleşen ölümlü iş kazası sayıları arasındaki etkileşimi gözlemlemek ve Türkiye özelinde iş sağlığı ve güvenliğini sağlamak amacıyla ne gibi tedbirlerin uygulanabileceğini tespit etmeye çalışmaktır. Çalışma kapsamında ele alınan ülke örneklerinde yaşanan ölümlü iş kazaları sayılarının azaldığı sonucuna ulaşılmış olup; en önemli gelişmenin İngiltere'de yaşandığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, ekonomik büyüklüğün iş kazalarını önlemede tek başına yeterli olmadığına işaret ederken; iktisadi gelişmenin gerekli düzenlemeler ve insana yönelik yatırımlarla desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Belirtilen dönem aralığında 2009 yılı hariç gerçekleşen pozitif ekonomik büyüme oranı ve uygulamaya konulan düzenlemelere rağmen, Türkiye'de iş güvenliği konusunda hedeflenen amaçlara ulaşamadığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu) tarafından açıklanan verilere baktığımızda Türkiye'de 2002 yılında iş kazası sonucu hayatını kaybeden işçi sayısı 878 iken, 2014 yılında bu sayı 1626'ya ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: İktisadi Gelişmişlik, İş Sağlığı ve Güvenliği, İş Kazaları, Türkiye

¹ Prof. Dr. Selçuk Üniversitesi, İ.İ.B.F. İktisat Bölümü, ocoban@selcuk.edu.tr

² Araş. Gör. Beyşehir A. A. İşletme Fakültesi, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, mkartal@selcuk.edu.tr

**THE DETERMINATION OF RELATIONSHIP BETWEEN
ECONOMIC DEVELOPEDNESS-OCCUPATIONAL
HEALTH/SAFETY POLICIES AND WORK ACCIDENTS:
SAMPLES OF SELECTED COUNTRIES**

Orhan Çoban, Mustafa Kartal

Abstract

In this study, considering the period of 2002-2013, the policies implemented toward providing occupational health and safety in Turkey, China, United Kingdom, Germany, and USA (United States of America), numbers of fatal occupational accident occurring in the countries under consideration, and national income (GDP) indicators were comparatively discussed. The aim of this study, with moving from the samples of selected countries, is to observe the interaction between the decisions made toward providing economic developedness-occupational health and safety and the number of fatal occupational accident that occur, and try to identify which actions can be taken in order to provide occupational health and safety specific Turkey. In the samples of country discussed in the scope of the study, it was concluded that there was a decrease in the number of fatal occupational accident and it was identified that the most important development was experienced in United Kingdom. While the findings obtained points out that only economic growth is not enough in preventing work accidents, they reveal that economic developments should be supported with the necessary arrangements and investments toward human. In the range of the period specified, except for the year 2009, despite positive economic growth rate that actualizes and arrangements implemented, it was identified that in Turkey, the aims targeted on work safety could not be reached. In this scope, while the number of workers losing their lives as a result of work accidents in Turkey in 2002 was 878, in 2014, this number reached to 1626.

Keywords: Economic Developedness, Occupational Health and Safety, Work Accidents, Turkey.

Giriş

Dünyada iş sağlığı ve güvenliği sorunu her geçen gün daha önemli hale gelmektedir. ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) tarafından hazırlanan raporlarda ortalama olarak yılda 317 milyon iş kazasının meydana geldiği ve her gün yaklaşık 6300 çalışanın söz konusu iş kazaları sonucu yaşamını kaybettiği ifade edilmektedir. Bu rakamlar iş kazaları ile ilgili endişeleri her geçen gün artırmaktadır. Diğer yandan, iş kazaları hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde ciddi ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Söz konusu ekonomik kayıpların küresel ölçekte GSYH'nin % 4'üne ulaştığı tahmin edilmektedir (ILO, 2016). İş kazaları sorununun her geçen gün ülkeler açısından bir tehdit haline gelmesinden dolayı, hem ulusal hem de uluslararası platformlarda daha kapsamlı çözüm yolları aranmaya başlanmıştır.

İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda Dünya'da çeşitli kongre ve konferans şeklinde çeşitli bilimsel etkinlikler düzenlenmektedir. 1955 yılından itibaren her 3 yılda bir düzenlenen Dünya İş Sağlığı ve Güvenliği Kongresi, söz konusu etkinliklerin en önemlilerinden birisidir. Son olarak Almanya'nın ev sahipliğinde gerçekleştirilen Kongre'de, iş kazası ve meslek hastalıklarına bağlı olarak dünya genelinde ölenlerin sayısının yılda 2,3 milyon kişiye ulaştığı belirtilmiştir. Ayrıca kongrede dünyada her gün yaklaşık olarak 860.000 iş kazasının meydana geldiği ve iş kazalarının ve meslek hastalıklarının toplam maliyetinin 2.8 milyar dolar seviyesinde olduğu vurgulanmıştır (TUİSAG, 2015). Diğer yandan ILO tarafından açıklanan rakamlar, söz konusu ekonomik kaybı daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Buna göre yaşanan iş kazaları, gelişmiş ekonomilerde milli gelire % 1-3 arasında bir yük getirirken; gelişmekte olan ekonomilerde söz konusu oran % 4'e kadar yükselmektedir. Buradan hareketle Türkiye'nin 2013 yılı milli gelirinin yaklaşık 823 milyar dolar olduğu dikkate alındığında, iş sağlığı ve güvenliğine yönelik yapılan harcamaların 33 milyar dolar düzeylerinde gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Bu rakamlar hem Türkiye hem de diğer ülkeler açısından iş sağlığı ve güvenliği sorununun önemini bir kez daha ortaya koymaktadır (Çakar, 2015: 19).

Türkiye'de özellikle 2014 yılı içerisinde Soma ve Ermenek'teki maden kazaları başta olmak üzere yaşanan iş kazaları ve bunun sonucunda ölüm sayısının artması, iş sağlığı ve güvenliği konusunun ülke gündeminin ilk sırasına yerleşmesine neden olmuştur. Bu kazalardan Manisa/Soma'da yaşanan iş kazası, Cumhuriyetin ilan edilmesinde bu yana Türkiye'de yaşanan en büyük maden kazası olma özelliğini taşıması nedeniyle iş sağlığı ve güvenliğine yönelik yeni ve daha net kararların alınmasının gerekli olduğunun somut bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada, ülkelerin ekonomik büyüklükleri ile yaşanan iş kazaları arasında bir bağlantının olup olmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda ülkelerin ekonomik güçlerinin uygulamaya konulacak tedbirlerin etkinlik derecesini etkileyip-etkilemediği sorusuna cevap aranacaktır.

Çalışmamızda ABD, Almanya, İngiltere ve Çin ülke örnekleri ele alınmıştır. Bu ülkelerin dikkate alınmasının nedeni, ekonomik büyüklük bakımından dünyada söz sahibi olmalarıdır. Ayrıca ülke örneklemelerinde iş sağlığı ve güvenliğini sağlamaya yönelik alınan kararların ve çalışma kapsamında ortaya konan önerilerin doğru yorumlanması, iş sağlığı ve güvenliği konusunda literatüre katkı sağlayacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Dünya’da gittikçe önemini artıran bir konu olan iş sağlığı ve güvenliğinin kavramsal olarak ifade edilmesine yönelik pek çok tanımlama yapılmaktadır. Yapılan farklı tanımlamalar işçiye insan onuruna yakışacak bir çalışma ortamı sunma noktasında birleşmektedir. Bu kapsamda yapılan tanımlamalardan bazıları çalışmanın bu bölümünde ortaya konmuştur. İş sağlığı ve güvenliği, işçi ve işletme verimliliğini artırmak amacıyla işçiye daha sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının sunulmasıdır (Ceylan, 2011: 2). Yapılan bir başka tanımlamaya göre ise iş güvenliği, hem işçinin hem de iş akışının herhangi bir olaydan zarar görmesini engellemek amacıyla uygulamaya konulan planlı uygulamalardır (Onur, 2015: 2).

Uygulamada iş sağlığı kavramı, iş güvenliği kavramıyla genellikle birlikte ele alınmaktadır. Literatürde iş sağlığına yönelik en kapsamlı tanımlama ILO ve WHO (Dünya Sağlık Örgütü) tarafından yapılmaktadır. Söz konusu örgütler tarafından yapılan tanımlamaya göre iş sağlığı, iş ayrımı yapmaksızın bireylerin refahlarını en yüksek düzeye çıkarma, çalışma yaşamında risk oluşturabilecek bütün etkenlerin ortadan kaldırılarak sağlık sorunlarının yaşanmasını engelleme ve çalışanların kendi fiziksel ve biyolojik yapılarına uygun işlerde çalıştırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Dünyada meslek hastalıkları sonucunda iş sağlığını sağlamaya yönelik politikalara verilen önemin artmasını sağlayan yasal düzenleme, 1788 yılında İngiliz Parlamentosunda yürürlüğe konan Baca Temizleyicileri Yasası’dır. Türkiye’de ise iş güvenliğine yönelik uygulamaya konulan ilk yasal düzenleme 1865 yılında çıkarılan Dilaver Paşa Nizamnamesidir³. İş

³ Dilaver Paşa Nizamnamesi, maden ocaklarında en az bir hekim bulundurulması gerekliliğini ortaya koymuştur.

sağlığı uygulamalarının amaçlarından bazıları aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir (WHO, 2001: 14):

- Çalışma yaşamında sağlık ve güvenlikle ilgili karşılaşılabilecek olumsuz durumları kontrol altına alarak iş hastalıklarını ve iş kazalarını önleyerek iş görenin sağlığını korumak,
- İş akışı, iş çevresi ile sağlıklı ve güvenli çalışma koşullarını geliştirmek,
- Çalışanın sosyal, psikolojik ve zihinsel kapasitesini artırmak,
- Sürdürülebilir kalkınmayı ve ekonomik üretkenliği artırmayı sağlayacak işçilerin yetiştirilmesini amaçlamaktır.

Çalışanların performanslarını ve emek piyasasını etkileyen en önemli kavramlardan birisi de iş güvencesidir. İş güvencesi, işgücünün işsiz kalma endişesi taşımadan iş yaşamının devam edeceğini garanti eden uygulamalar olarak tanımlanmaktadır (US Legal, 2015). İş güvencesi, çalışanların performanslarını artırmada bir araç kullanılabilmesine rağmen aynı zamanda işletmeler açısından da bir maliyet unsuru oluşturabilmektedir (Leung, 2009: 2). Üstelik iş güvencesi ve güvenliği algısı, çalışanların buldukları sektör, iş kolu ve bölgelere göre de farklılık göstermektedir. Clark ve Postel-Vinay (2005), 12 Avrupa ülkesini kapsayan çalışmalarında iş güvencesi ve güvenliği konusunda bireylerin algılarının farklılık arz ettiğini ortaya koymuşlardır. Ayrıca aşağıdaki sonuçlara ulaşmışlardır;

-Kamu sektörü çalışanları, özel sektör çalışanlarına ve geçici işlerde çalışanlara göre kendilerini daha güvende hissetmektedirler.

-Özel sektör çalışanları ve geçici işlerde çalışanlar, iş güvencesi ile işsizlik sigortası ödemeleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu düşünmektedirler.

-İş güvencesi ile uygulamaya konulan yasal düzenlemeler arasında negatif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

-Örneklem olarak alınan ülkeler, kuzey ve güney olmak üzere iki gruba ayrılmış; kuzey ülkelerinde çalışanların güneydekilere göre kendilerini daha güvende hissettikleri tespit edilmiştir.

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tanımlamalar ele alındıktan sonra açıklanması gereken diğer bir kavram ise iş kazasıdır. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 3. maddesinde iş kazası, iş yerinde veya işin yapılması sırasında ortaya çıkan ve ölümle veya ruhsal ya da bedensel bir zararla sonuçlanan olay olarak tanımlanmaktadır. Diğer taraftan ILO'nun yapmış olduğu tanımlamaya göre ise çalışma sırasında ölümle sonuçlansın ya da sonuçlanmasın ortaya çıkan yaralanmalara iş kazası denmektedir (ILO, 1998: 10). TÜİK tarafından yapılan tanımlamada, iş yerinde ve çalışma esnasında yaralanmayla sonuçlanan olayların tamamı iş kazası olarak adlandırılmaktadır (TÜİK, 2014: 6).

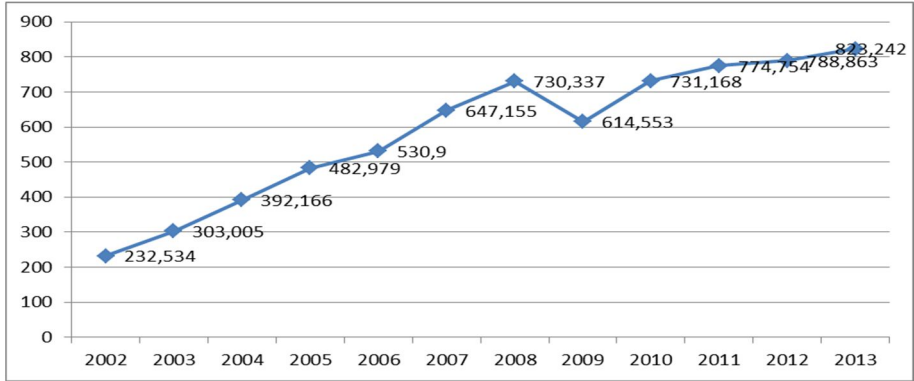
İKTİSADİ GELİŞİMİŞLİK-İŞ SAĞLIĞI/GÜVENLİĞİNE YÖNELİK POLİTİKALAR VE ÖLÜMLÜ İŞ KAZASI SAYILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN TESPİT EDİLMESİ: SEÇİLMİŞ ÜLKE ÖRNEKLERİ

Bu çalışmada ülke örnekleri olarak Türkiye, ABD, Almanya, İngiltere ve Çin dikkate alınmıştır. Bu ülkelerden ABD'nin seçilme nedeni, Dünya'da en büyük GSYH değerine sahip olmasıdır. AB ülkeleri arasında en büyük GSYH değerine sahip ülke olan Almanya'da analizlere dâhil edilmiştir. İngiltere iş sağlığı ve güvenliği konusunda Dünya'da öncü konumdaki ülkelerin başında gelmektedir. Son olarak Çin'in tercih edilme nedeni ise, Dünya'da en büyük ikinci GSYH değerine sahip ülke olmasıdır.

Yukarıda adı geçen ülkelerde iş sağlığı ve güvenliği konusunda hayata geçirilen politikaları iyi analiz etmek, Türkiye'de bu konuda uygulamaya konulacak politikaların belirlenmesi hususunda yol gösterici olacaktır. Buradan hareketle çalışmada söz konusu ülkelerdeki uygulamalar ve bu uygulamalar sonucunda elde edilen sonuçlar karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Türkiye

Milli gelir ülke ekonomilerinin ve ekonomilerde yaşanan sorunların analiz edilmesinde en önemli makro ekonomik değişkenlerden birisidir. Bu kapsamda 2002-2013 yılı verileri dikkate alındığında Şekil-1'de de görüleceği üzere, 2008-2009 dönemi hariç Türkiye'nin milli geliri sürekli olarak artmıştır.

Şekil-1: Türkiye'de GSYH, milyon dolar

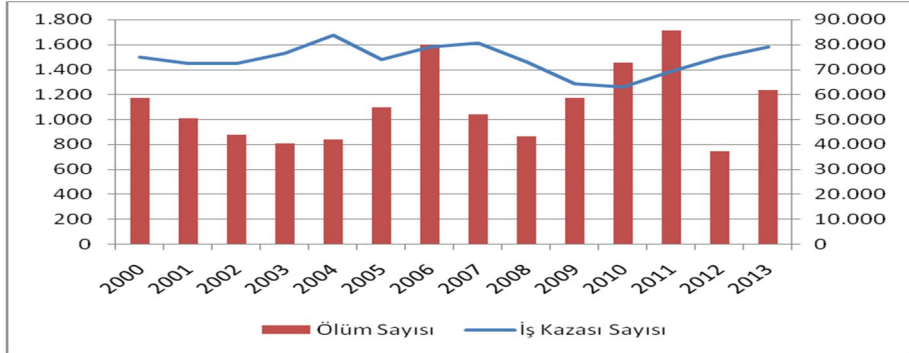
Kaynak: World Bank, 2015.

Şekil-1'e göre 2008 yılında yaşanan küresel kriz, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de milli geliri ve dolayısıyla ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Bu kapsamda 2008 yılında 730,3 milyar dolar seviyesinde olan

GSYH, 2009 yılında 614,5 milyar dolara gerilemekle birlikte, 2009 yılından itibaren ekonomi toparlanma sürecine girmiştir. Türkiye, 2013 yılında 823.242 milyar dolarlık milli geliri ile dünyada 17'nci sırada yer almıştır.

Türkiye’de son dönemlerde yaşanan ölümlü iş kazalarının artması, iş sağlığı ve güvenliği sorununu yeniden gündeme taşımıştır. İş kazaları sonucu Türkiye’de 2013 yılında 1235 kişi hayatını kaybederken, söz konusu rakam 2014 yılında 1626 kişiye ulaşmıştır. 2014 yılında yaşanan iş kazalarına bağlı olarak hayatını kaybedenlerin sektörel dağılımı incelendiğinde, 423 işçinin inşaat, 386 işçinin maden ve 309 işçinin ise tarım sektöründe olduğu belirlenmiştir. Buna göre inşaat ve madencilik, ölümlü iş kazalarının en fazla yaşandığı sektörlerdir. Söz konusu sektörler özellikleri itibariyle fiziki güç ve yüksek risk içerdiğinden dolayı hayatı kaybedenler genellikle erkeklerdir. Ölümlü iş kazalarının illere göre dağılımı incelendiğinde, ele alınan dönemde en fazla ölümlü iş kazasının Manisa’da yaşandığı tespit edilmiştir. Manisa’yı İstanbul takip etmektedir (SGK, 2015; İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi, 2015).

2000-2013 yılları arasında yaşanan iş kazaları ve bu kazalara bağlı olarak hayatını kaybeden işçi sayıları Şekil-2 yardımıyla özetlenmiştir.

Şekil-2: Türkiye’de İş Kazası ve Ölüm Sayısı

Kaynak: SGK, 2015.

Şekil-2’ye göre, uygulamaya konulan politikalara rağmen ele alınan dönemde iş sağlığı ve güvenliği konusunda önemli bir iyileşmenin sağlanamadığı görülmektedir. Bu kapsamda 2000 yılında 74847 olan iş kazası sayısı, 2007’de 80602’ye çıkmış, 2010 yılında 62903’e düşmüş ve son olarak 2013 yılında 79122’ye yükselmiştir. Söz konusu iş kazaları sonucu 2000 yılında 1173 işçi hayatını kaybederken, bu rakam 2011’de 1710’a yükselmiş ve 2013’de ise 1235 olmuştur. Son olarak Manisa/Soma ve Karaman/Ermenek’te yaşanan maden kazaları da dikkate alındığında iş

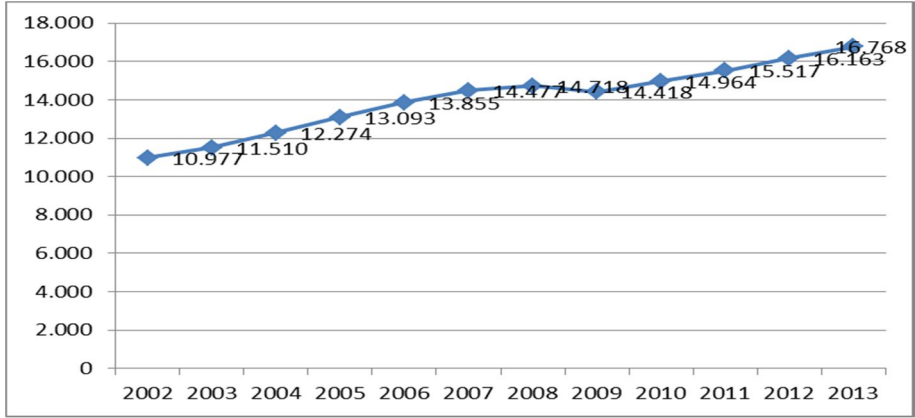
kazaları sonucu hayatını kaybedenlerin sayısı 2014 yılında 1626'ya ulaşmıştır. SGK tarafından açıklanan verilere baktığımızda, ilgili yılda Türkiye'de bir milyon iş saatine karşılık gelen iş kazası sıklık hızı 6,51 iken; her yüz kişide bu rakam 1,47'dir.

Yukarıda bahsi geçen iş kazaları ve ölümlü iş kazalarının sektörel dağılımı bir arada ele alındığında, iş kazalarında ilk sırayı inşaat sektörünün buna karşın ölümlü iş kazalarında ise ilk sırayı madencilik sektörünün aldığı tespit edilmiştir. 2014 yılı içerisinde Soma ve Ermenek'te yaşanan kazalar, ülke gündemini önemli ölçüde değiştirmiş, sadece Soma'da yaşanan maden kazasında 301 kişi yaşamını yitirmiştir. Ölümlü iş kazalarının ülkelere göre dağılımını gösteren veriler incelendiğinde, ölümlü iş kazalarında Türkiye'nin Avrupa'da ilk sırada, Dünya'da ise Hindistan ve Rusya'dan sonra üçüncü sırada yer aldığı belirlenmiştir (Ceylan, 2011: 7).

İş sağlığını ve güvenliğini sağlamaya yönelik olarak Türkiye'de çok sayıda yasal düzenleme yapılmıştır. İşyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut koşulların iyileştirilmesi amacıyla 2012 yılında 6331 Yasa ile hayata geçirilen *İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu* bunlardan birisidir. Diğer taraftan madencilik sektörü çalışanlarının sağlık ve güvenliğini korumak amacıyla asgari şartlarının belirlenmesine yönelik olarak Eylül 2013'de 28870 sayılı Yasa ile *Madencilikte İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği* çıkarılmıştır. Ayrıca ILO tarafından 1995 yılında 176 no'lu *Madenlerde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi* çıkarılmış, Türkiye bu sözleşmeye 2014 yılında kabul edilen 6580 sayılı Yasa ile dahil olmuştur. Adı geçen yasal düzenlemenin amacı, madencilik sektöründe risk unsuru oluşturabilecek durumların giderilmesi veya asgari düzeye çekilmesidir.

Amerika Birleşik Devletleri

2002-2013 dönemi verileri dikkate alındığında ve 2008-2009 yılı göz ardı edildiğinde, ABD'nin milli geliri sürekli olarak artmıştır. Bu bağlamda hali hazırda en yüksek milli gelire sahip olan ABD ekonomisi küresel ekonomik güç olma özelliği sürdürmektedir. ABD'nin milli geliri Şekil-3 yardımıyla özetlenmiştir.

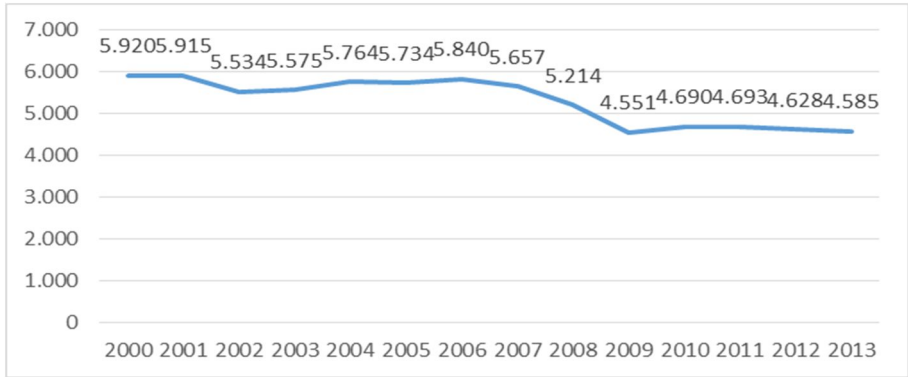

Şekil- 3: ABD’de GSYH, Milyar Dolar

Kaynak: World Bank, 2015.

Şekil-3’e göre 2002 yılında 10.997 milyar dolar olan milli gelir, 2013 yılında 16.768 milyara yükselmiştir. Ele alınan dönemde sadece ekonomik krizin yaşandığı 2008-2009 yıllarında negatif bir büyüme söz konusu olmuştur.

ABD’de iş kazaları sonucu yaşamını yitirenlerin sayısı ise Şekil-4’de yer almaktadır.

Şekil- 4: ABD’de Yaşanan Ölümlü İş Kazaları

Kaynak: BLS, 2014.

Şekil-4’e göre 2000 yılında iş kazaları sonucu hayatını kaybedenlerin sayısı 5920 kişidir. Bu rakam 2009’da 4551’e ve 2013’de ise 4585’e düşmüştür. Diğer taraftan Amerika’da her 100.000 çalışana karşılık gelen ölümcül iş kazası oranı 2013 yılı itibariyle 3,3 olarak gerçekleşmiştir (BLS, 2014).

Şekil-2 ve Şekil-4’de yer alan veriler bir arada değerlendirildiğinde, iş kazaları sonucu 2013 yılında ABD’de 4405 kişi, Türkiye’de ise 1235 kişi hayatını kaybetmiştir. Buna göre, milli geliri Türkiye’nin yaklaşık 20 katı olan ABD’de işçi ölümleri Türkiye’den sadece 3,5 kat fazladır. Ayrıca Şekil-4’e göre iş kazaları sonucu ABD’de ölenlerin sayısında ciddi azalışlar göze çarpmaktadır. Her iki ülke açısından söz konusu trendlerin devam etmesi, Türkiye’de yakın gelecekte çalışma şartlarının daha da zorlaşacağına işaret etmektedir.

ABD’de ölümlü iş kazalarının sayısının azalmasında yapılan yasal düzenlemelerin ve uygulamaya konulan politikaların önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda ABD’de iş sağlığını ve güvenliğini artırmaya yönelik alınan kararların tarihsel gelişimi Tablo-1’de yer almaktadır.

Tablo-1: ABD’de İş Sağlığı ve Güvenliğini Artırmaya Yönelik Düzenlemeler

Yıl	Yapılan Düzenlemeler
1836	Çocuk İşçilerin Korunmasına Yönelik Düzenlemeler
1867	Özel Denetim Yasasının Çıkarılması
1910	Kurşun Sanayisi ve Kurşun Zehirlenmelerine Yönelik Çalışmalar
1911	Amerikan Güvenlik Mühendisleri Derneğinin Kurulması
1919	ILO’nun Kuruluşu
1935	Sosyal Güvenlik Kavramı
1945	WHO’nun Kuruluşu
1970	İş Güvenliği ve Sağlığı İdaresinin (OSHA) Kurulması
	Ulusal Mesleki Sağlık ve Güvenlik Enstitüsünün (NIOSH) Kurulması
1978	Maden Güvenliği ve Sağlığı Yönetiminin (MSHA) Kurulması
	İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Programları

Tablo-1’e göre, iş sağlığı ve güvenliği konusunda ilk yasal düzenleme 1836 yılında yapılmıştır. Massachusetts eyaleti tarafından yapılan söz konusu yasal düzenleme, özellikle sanayi devrimine bağlı olarak çalışma koşulları her geçen gün daha da kötüleşen çocuk işçilerin durumlarının iyileştirilmesini ve nihai tahlilde çocuk işçilerini korumayı amaçlamaktaydı. Bu kapsamda 1867 yılında iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili istatistik verilerin toplanmasına yönelik olarak Özel Denetim yasası çıkarılmıştır. Bu düzenlemeyle birlikte iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin olarak sağlıklı bir veri tabanı oluşturulmaya başlanmıştır. ABD’de iş sağlığı ve güvenliğine yönelik bilincin artmasında ise 1910 yılında Alice Hamilton tarafından yapılan çalışmaların önemli katkısı olmuştur. Bu çalışmaların konusu, üretim alanlarında ortaya çıkan kurşun zehirlenmeleridir (Yıldız, Tekin vd., 2008: 22). ABD’de iş güvenliği, iş sağlığı ve çevre ile ilgili

denetlemeleri ve araştırmaları yapmak amacıyla 1911 yılında Amerikan Güvenlik Mühendisleri Derneği kurulmuştur. 1919 yılında ILO ve 1945 yılında WHO kurulmuş, bunlar ve benzeri uluslararası örgütlerin faaliyetlerine bağlı olarak sadece ABD’de değil, tüm dünyada iş sağlığı ve güvenliğine yönelik ilgi artmıştır. Bu bağlamda Sosyal Güvenlik kavramı 1935 yılında Amerikan Sosyal Güvenlik Kanunu’na girmiştir. Sonraki yıllarda özellikle ILO tarafından yapılan çalışmalarda sosyal güvenlik kavramı ayrıntılı olarak ele alınmış, kavramın kullanım sıklığı artmıştır (Kitapçı, 2007: 6).

1970 yılında İş Güvenliği ve Sağlığı İdaresinin kurulmasıyla birlikte iş sağlığı ve güvenliğini artırmaya yönelik daha somut kararlar alınmaya başlanmıştır. Bu tür düzenlemelerle işçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve iş güvenliklerinin artırılması konusu yasal güvence altına alınmıştır (Yıldırım ve Kuruoğlu, 2013: 2). Sonraki yıllarda özellikle madencilik sektörüne yönelik olarak Ulusal Mesleki Sağlık ve Güvenlik Enstitüsü kurulmuş, bu enstitünün kurulmasıyla birlikte ilgili sektöre yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Enstitü bünyesinde alınan kararların uygulanması ve uygulama sonuçlarının değerlendirilmesinden Federal Kurumlar sorumludur (Departmant of Health and Human Services, 2011: 5). 1978 yılında Maden Güvenliği ve Sağlığı Yönetimi kurulmuştur. Bu kurum tarafından yapılan düzenlemelerle madencilik alanında sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesinin yanı sıra yaşanabilecek iş kazalarının önlenmesi amaçlanmıştır (MSHA, 2015).

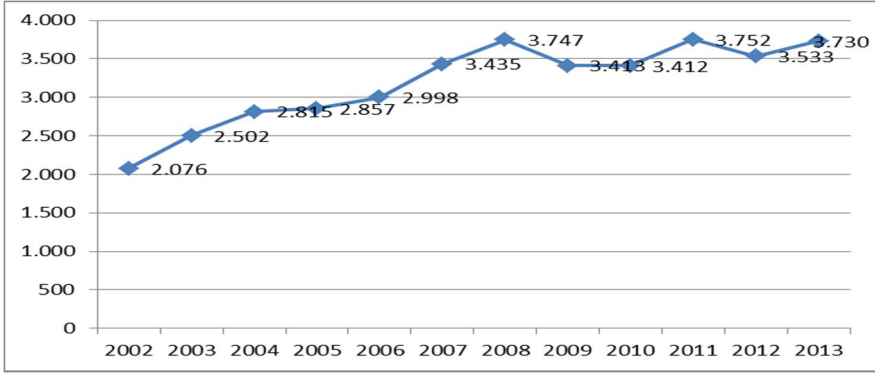
Uygulamaya konulan politikalar iş kazası ve iş kazası sonucunda gerçekleşen ölüm sayılarını önemli ölçüde azaltmıştır. Bu kapsamda iş kazaları ve iş kazaları sonucu gerçekleşen iş görmezlik ve ölüm sayıları 2000-2013 döneminde yaklaşık % 25 düşmüştür. Ayrıca iş sağlığı ve güvenliği konusunda etkinliği sağlamak adına büyük ölçekli işletmeler tarafından işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği programları yürütülmektedir (Baradan, 2005: 1).

Almanya

Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkiler incelendiğinde, Türkiye’nin en önemli dış ticaret ortakları AB (Avrupa Birliği) ülkeleridir. Hali hazırda gerçekleşmemiş olmakla birlikte, 1963 yılında başlayan Türkiye’nin AB’ye tam üyelik süreci bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Türkiye’nin Aralık ayı hariç 2014 yılında gerçekleştirdiği 146 milyar dolarlık ihracatın 63.242 milyar dolarlık kısmı AB üyesi ülkelere yapılmıştır. Bu kapsamda toplam 220 milyar dolarlık ithalatın ise 80.647 milyar dolarlık kısmı yine AB üyesi ülkelere yapılmıştır. Ülkeler bazında ele alındığında

Almanya, hem ihracat hem de ithalatta ilk sırada yer almaktadır (TÜİK, 2015).

Diğer taraftan AB üyesi ülkeler dikkate alındığında Almanya, ekonomik büyüklük açısından ilk sırada yer almaktadır. Almanya'nın 2002 yılı sonrası milli gelir göstergeleri Şekil-5'de özetlenmiştir.

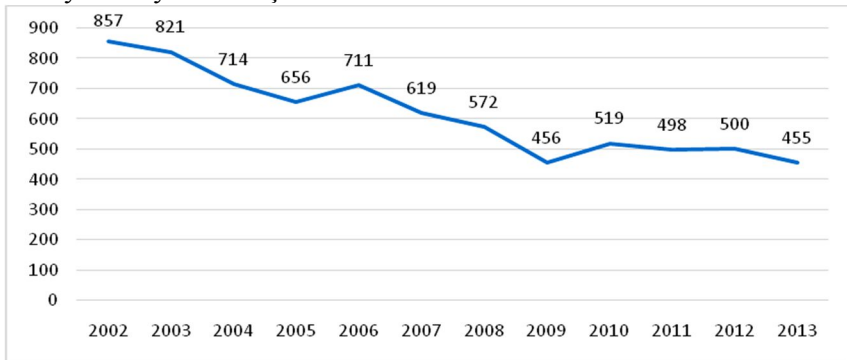

Şekil- 5: Almanya'da GSYH, Milyar Dolar

Kaynak: World Bank, 2015.

Şekil-5'e göre bazı yıllar göz ardı edildiğinde, ele alınan dönemde Almanya ekonomisi sürekli olarak büyümüştür. Dünyadaki genel eğilimde olduğu gibi 2008 yılında yaşanan küresel krizden Almanya ekonomisi de nasibini almıştır.

Türkiye'nin en fazla dış ticaret işlemini gerçekleştirdiği Almanya'da 2002-2013 yılları arası dönemde gerçekleşen ölümcül iş kazası rakamları Şekil-6 yardımıyla ortaya konmuştur.

Şekil- 6: Almanya'da Yaşanan Ölümlü İş Kazaları

Kaynak: DGUV İstatistik, 2013: 40.

Şekil-6’da da görüldüğü üzere Almanya’da yaşanan ölümcül iş kazaları düşüş eğilimindedir. 2013 yılına ait verilere göre Almanya, her 100.000 işçi başına 0.81 ölüm oranına sahiptir. İngiltere’de ise bu oran 0,51’dir (HSE, 2016: 9). Milli gelir büyüklükleri karşılaştırıldığında Türkiye’nin yaklaşık 4,5 katı büyüklüğe sahip Almanya ekonomisinde ölümlü iş kazalarında görülen azalışın bir sonucu olarak, 2013 yılı verilerine göre Türkiye’de gerçekleşen ölümcül iş kazası sayısı Almanya’da gerçekleşen ölümcül iş kazası sayısının neredeyse 3 katına eşittir.

Almanya’da iş sağlığı ve güvenliğini artırmak amacıyla çıkarılan kanunlar ve uygulamaya konulan düzenlemeler Tablo-2 yardımıyla özetlenmiştir.

Tablo- 2: Almanya’da İş Sağlığı ve Güvenliğini Artırmaya Yönelik Düzenlemeler

Yıl	Yapılan Düzenlemeler
1839	İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun Çıkarılması
1845	Tehlikeli İşlerle İlgili Katalogun Yayınlanması
1865	Maden Kanununun Çıkarılması
1869	Kuzey Almanya Sanayi Derneğinin Kurulması
1885	Tazminat Ödeme Zorunluluğunun Getirilmesi
1938	Çocuk İşçiler Ve Gençlerin Çalışma Sürelerinin Düzenlenmesi
1939	Genç İşçilerin Fabrikalarda Çalıştırılmasının Düzenlenmesi
1953	İş Sağlığı Ve Güvenliği Kongresinin Yapılması
1973	İşyeri Hekimliği ve Teknik Elemanlarının Niteliğinin Belirlenmesi

Tablo-2’de de görüleceği üzere Almanya’da iş sağlığı ve güvenliğini sağlamak adına pek çok düzenleme uygulamaya konulmuştur. İş sağlığını ve güvenliğini sağlamaya yönelik olarak 1839 yılında çıkarılan yasa ile özellikle sanayileşme ile birlikte olumsuz koşullarda çalışan çocuk ve genç işçilerin çalışma koşulları düzenlenmeye çalışılmıştır (Akyüz, 2008: 65). Diğer yandan 1845 yılında belirli iş kollarında tehlike oluşturabilecek iş süreçlerinin tespitine yönelik bir katalog yayımlanmıştır. Ayrıca 1869 yılına gelindiğinde fabrikalarda iş sağlığı ve güvenliği sisteminin kurulmasını sağlayan Kuzey Almanya Sanayi Derneği kurulmuştur (Uzmanıyız, 2016).

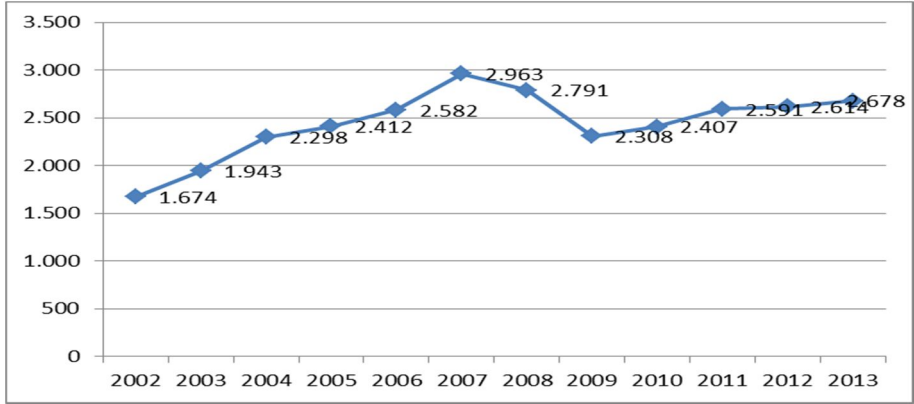
Dünya genelinde iş kazaları en çok inşaat ve madencilik sektörlerinde gerçekleşmektedir. Madencilik sektöründe yapılan işler ise nispeten inşaat sektörüne göre daha fazla risk oluşturmaktadır. Bu nedenle Prusya'da⁴ doğrudan Madencilik sektöründe iş sağlığı ve güvenliğini artırmaya yönelik Genel Maden Kanunu çıkarılmış ve aynı zamanda Maden Polis Teşkilatı da kurulmuştur (Pielow, 2014: 8). Herhangi bir nedenden dolayı iş kazasına maruz kalan bir çalışana tazminat ödeme zorunluluğu ilk defa 1885 yılında Almanya'da uygulanmaya konulmuş ve daha sonra Avrupa ve ABD'de de uygulanmasına başlanmıştır (Uz, 2004: 3). Almanya'da doğrudan çocuk ve genç işgücüne yönelik olarak ilk yasa 1938 yılında çıkarılmıştır. Yasayla birlikte çocukların çalıştırılması ve gençlerin çalışma süreleri ele alınmasına rağmen yasanın çıktığı yılını takiben Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesiyle birlikte başlayan 2. Dünya savaşı nedeniyle yasa uygulanamamıştır (Demir, 2010: 552).

1939 yılına gelindiğinde çıkarılan kanunla birlikte 9 yaş ve altı çocukların çalışma yaşamına yer alamayacağı ve 9-15 yaş aralığındaki çocukların ise günde en fazla 10 saat çalıştırılması zorunluluğu uygulamaya konulmuştur (Demir, 2010: 550). İş güvenliğine yönelik algının artmasına bağlı olarak 1953 yılında ilk defa ülke genelinde iş sağlığı ve güvenliğine yönelik toplumsal algının artırılabilmesi için kongre düzenlenmiştir (TEK EV, 35). Almanya, Avrupa ülkeleri arasından iş kazaları sonucunda tazminat ödeme yükümlülüğünü uygulamaya koyan ilk ülkedir. 1971 yılında yürürlüğe konan kanunla demiryolunda meydana gelen bir kaza sonucunda yaralanan veya ölen işçinin hatalı olduğu ispatlanmadıkça işverenin sorumlu tutulacağı öngörülmüştür (Batıya Yön Veren Metinler, 2015). Almanya'da 1973 yılında yürürlüğe giren kanunla iş sağlığı ve güvenliğe yönelik kavramsal tanımlamalar yapılmış olup iş güvenliği mühendisinin taşınması gereken özellikler belirtilmiştir (Demircioğlu, 2006: 11-14). 1973 yılındaki uygulamaya konan kanun, yeterli iş yeri hekiminin ülkede bulunmaması nedeniyle bir işyerinde işyeri hekiminin bulunması o iş yerinde belli sayıda işçinin yer alması hükmüyle sınırlandırılmıştır. Bu sorunu gidermek için 1996 yılında çıkarılan kanunla çalıştırdığı işçi sayısına bakmaksızın işverenlere iş sağlığı hizmeti sunma yükümlülüğü getirilmiştir (Erdoğan, 2015).

İngiltere

Avrupa Birliği üyesi ülkeler içerisinde ekonomisi güçlü olan diğer bir ülke ise İngiltere'dir. İngiltere'nin 2002-2013 yılları arasında gerçekleşen milli gelir rakamları Şekil-7'de yer almaktadır.

⁴ 1713-1867 yılları arasında Prusya Krallığı adı verilen Alman devleti.

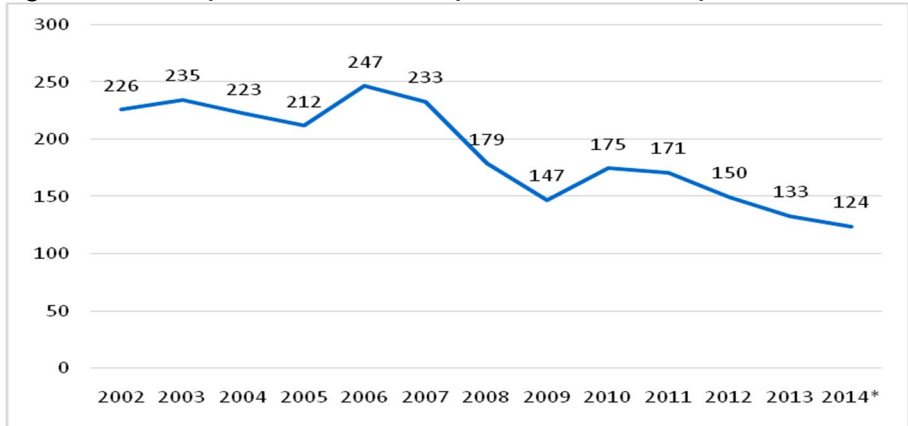

Şekil- 7: İngiltere’de GSYH, Milyar Dolar

Kaynak: World Bank, 2015.

Şekil-7’ye göre 2008 yılında yaşanan küresel krize bağlı olarak dünya genelinde yaşanan ekonomik daralma İngiltere ekonomisini de olumsuz yönde etkilemiştir. Yaşanan krizden dolayı gerçekleşen iki dönemlik daralmadan sonra İngiltere ekonomisi 2010 yılından tekrar pozitif büyümeye geçmiştir. 2013 yılı itibariyle İngiltere’nin GSYH 2.678 milyar dolar olup, bu rakam Türkiye’nin GSYH’nin 3 katından fazladır.

İngiltere ölümlü iş kazası istatistikleri Şekil-8’de özetlenmiştir.

Şekil- 8: İngiltere’de Yaşanan Ölümlü İş Kazaları

Kaynak: HSE, 2014.

Şekil-8’e göre, ölümlü iş kazalarının sayısında yıllar itibariyle azalmalar olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda 2002 yılında iş kazası sonucunda

yaşamını yitiren işçi sayısı 226 iken, söz konusu rakam 2013 yılında 133'e düşmüştür. 2014-2015 yılında ise yaşamını kaybeden işçi sayısı 142'dir. Bu rakam her 100.000 işçi başına 0.46 ölüm oranına karşılık gelmektedir (HSE, 2016: 2). Diğer taraftan 2013 yılında İngiltere'de yaşanan ölümcül iş kazalarının sektörel dağılımı incelendiğinde inşaat sektöründe 42, hizmetler sektöründe 41, tarım sektöründe 27, sanayi sektöründe 14, gaz-elektrik ve su tedariki sektöründe 6, atık ve geri dönüşüm sektöründe 4 işçinin, madencilik ve taş kömürcülük sektöründe ise 3 işçinin toplamda ise 133 işçinin yaşamını kaybettiği ifade edilmiştir (HSE, 2014: 4)

Sanayi devriminin getirdiği ağır çalışma koşulları, işçilerin karşılaştıkları kaza sayılarını artırmıştır. Artan rekabet baskısının bir sonucu olarak da işletmeler iş sağlığını ve güvenliğini göz ardı etmişlerdir. Sanayi devriminin İngiltere'de başlaması nedeniyle elverişsiz çalışma koşulları, artan iş kazaları ve iş kazaları sonucunda gerçekleşen ölüm olayları bir takım kararların alınmasını beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda sanayi devrimlerinin başladığı İngiltere, İş Sağlığı ve Güvenliği konusuna en fazla önem veren ülkelerin başında gelmektedir (Yılmaz, 2009: 44). Alınan kararlardan bazıları Tablo-3 yardımıyla özetlenmiştir.

Tablo- 3: İngiltere'de İş Sağlığı ve Güvenliğini Artırmaya Yönelik Düzenlemeler

Yıllar	Yapılan Düzenlemeler
1740-1804	Thomas Percival Tarafından Yapılan Çalışmalar
1788	Baca Temizleme Kanununun Çıkarılması
1802	Çırağların Sağlığı ve Morali Yasası
1833	Fabrikalar Yasasının Çıkarılması
1842	Kadın ve Çocuk İşçilere Yönelik Düzenlemeler
1844	İşyeri Hekimliğinin Düzenlenmesi
1847	On Saat Yasasının Çıkarılması
1892	İşyeri İş Sağlığı ve Güvenliği Kurullarının Oluşturulması
1974	İş'te Sağlık ve Güvenlik Kanununun Çıkarılması
1977	Güvenlik Temsilcileri ve Kurulları Yönergesinin Çıkarılması
1996	Sendikasıız İşyerlerine Yönelik Düzenlemelerin Yapılması

Tablo-3'e göre İngiltere'de iş sağlığı ve güvenliğini sağlamaya yönelik bakış açısı 1740'lı yıllara dayanmaktadır. 1740-1804 arası dönemde yaşamını

devam ettiren ve bir hekim olan *Thomas Percival*, sanayi devrimiyle birlikte genç yaşta çalışma yaşamında yer alanların çalışma şartlarıyla ilgili bir durum analizi yapmıştır (Yıldız, Tekin vd., 2008: 22). Yapılan işe bağlı olarak karşılaşılan ilk kanser vakası İngiltere’de baca temizliği işçiliğinde görülmüştür. Yapılan incelemelerde baca temizliği işinde çalışanların kansere yakalanma ihtimalinin diğer alanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Türk Tabipler Birliği, 2011: 3). Özellikle bu alanlarda çocuk işçilerinin çalıştırılması nedeniyle 1788 yılında *Baca Temizleme Kanunu* çıkarılmıştır (İGUDER, 2015). İngiltere’de iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çıkarılan ilk yasanın temelinde Thomas Percival’ın hazırlamış olduğu rapor yatmaktadır (Yıldız, Tekin vd., 2008: 22).

1802 yılında *Çırakların Sağlığı ve Morali Yasası* çıkarılmıştır. Bu Yasanın amacı çocuk işçilerin korunmasıdır. Yasayla birlikte günde azami çalışma süresi 12 saat olarak belirlenmiştir (Demir, 2010: 550). Diğer yandan İngiltere’de iş sağlığı ve güvenliğini sağlamak adına çıkarılan en önemli kanunlardan birisi de 1833 yılında çıkarılan *Fabrikalar Yasası*’dır. Çıkarılan yasayla birlikte getirilen en önemli düzenlemelerden bazıları çalışma yaşının minimum 9’a indirilmesi, iş yerlerine girişte muayene olmanın gerekliliği ve işyerlerini denetlemek için müfettişlerin atanmasına yönelik alınan kararlardır (Yıldız, Tekin vd., 2008: 22).

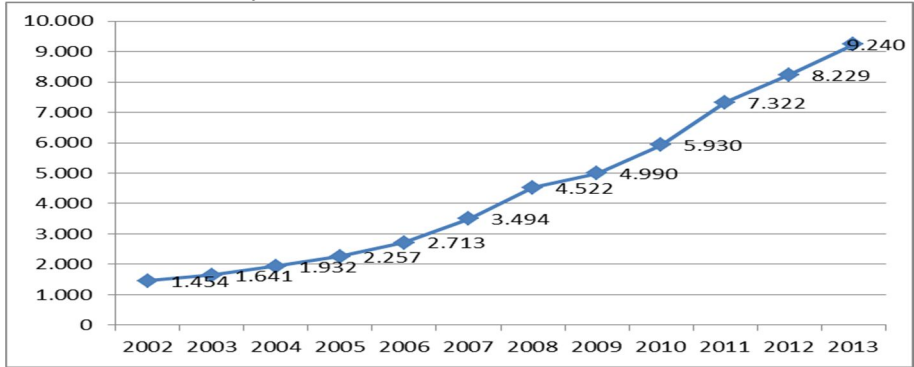
1842 yılında gelindiğinde ise 1833 yılında çıkarılan Fabrikalar Yasası genişletilmiş; kadın ve çocukların maden ocaklarında çalıştırılmaları yasaklanmıştır. 1844 yılında çıkarılan yasa ile *İşyeri Hekimliği* Düzenlenmiş, işverenler tarafından istihdam edilen hekimlerin yetki ve yükümlülükleri artırılmıştır. İngiltere’de yaşanan bu gelişmeler Thomas Morison Legge’nin ilk hekim iş güvenliği müfettişi olarak görev almasını beraberinde getirmiştir (Alarko-Carrier, 2015).

İşyeri İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu, ilk kez 1892 yılında özel bir şirkette herhangi bir kamu baskısı olmaksızın İngiltere’de uygulanmaya başlanmıştır. Söz konusu kurul ile ilgili yasal zemin 1977 yılında oluşturulmuştur. 1996 yılındaki düzenlemeyle uygulama alanı genişletilerek sendikası işyerleri de kapsam altına alınmıştır (Yılmaz, 2009: 157-173). 1974 yılında çıkarılan *İş’te Sağlık ve Güvenlik Kanunu* iş sağlığını ve güvenliğini sağlamak amacıyla çıkarılan son kanun olma özelliği taşımaktadır. Çıkarılan kanun, detaylı ve mükemmeliyete yakın olmasından dolayı benzerlerinden ayrılmaktadır (Alper, 1988: 92).

Çin

Çin Halk Cumhuriyeti milli gelir bakımından ABD'den sonra Dünya'da 2. sırada yer almaktadır. Günümüze kadar düşük ücretle işçi istihdam eden bir ülke olarak akıllarda iz bırakan Çin ekonomisi, aynı zamanda katma değer yaratan ve yüksek teknoloji gerektiren mal ve hizmetlerin ihracatçısı olarak pek çok ülke ekonomisini geride bırakmıştır. Bu bağlamda 2013 yılında yaklaşık 9.24 milyar dolar seviyesinde milli gelir elde eden Çin ekonomisi küresel güç olma özelliğini korumaktadır.

Çin ekonomisinde 2002-2013 yılları arasında gerçekleşen milli gelir rakamları Şekil-9'da yer almaktadır.

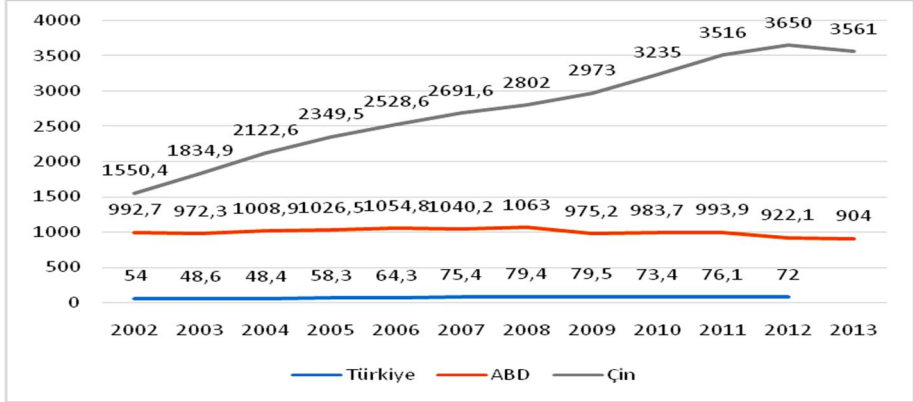
Şekil- 9: Çin'de GSYH, Milyar Dolar

Kaynak: World Bank, 2015.

Şekil-9'a göre 2002 yılında 1.454 milyar dolar olan milli gelir, 2013 yılında 9.24 milyar dolara yükselmiştir. Ayrıca 2008 yılında yaşanan küresel kriz, Çin ekonomisinde negatif büyümeye neden olmamıştır. 2007'de 3.494 milyar dolar olan milli gelir, 2008'de 4.522 milyar dolara yükselirken bu rakam 2009'da 4.99 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

Ermenek ve Soma kömür madenlerinde yaşanan ölümlü iş kazaları, Türkiye'deki iş sağlığı ve güvenliği konusunu ülke gündeminin ilk sıralarına taşımıştır. Bu yüzden özellikle dünyada kömür üretiminde lider olan Çin/ABD ile Türkiye'deki kömür üretimi ve kömür madenlerinde yaşanan ölümlü iş kazası sayılarının karşılaştırmalı olarak ele alınması, ülkeler arasındaki farklılıkları daha somut bir şekilde ortaya koyacaktır. Dünya genelinde üretilen toplam kömür miktarının ülkelere göre dağılımına baktığımızda ilk sırada 3 milyar 650 milyon tonla Çin yer almaktadır. Çin dünya kömür üretiminin yaklaşık %50'sini gerçekleştirmektedir. Çin'i 922 milyon tonla ABD takip etmektedir. 2012 yılı verilerine göre Türkiye'de ise

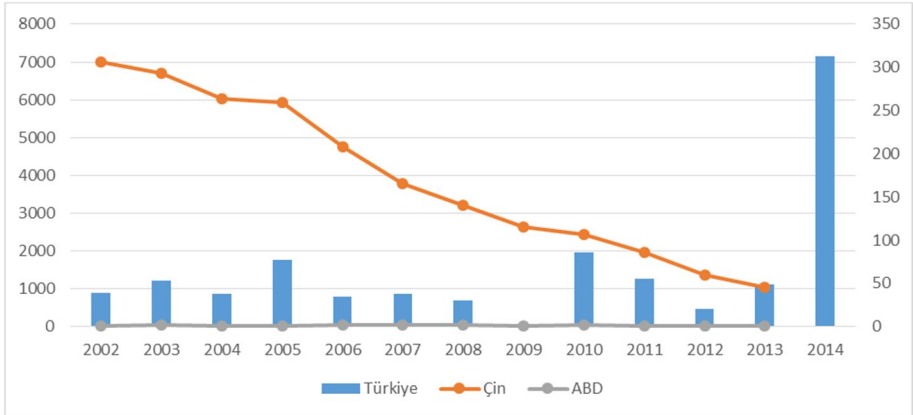
yıllık kömür üretimi yaklaşık 72 milyon tondur (BP, 2013: 43). Söz konusu ülkelerin yıllar itibariyle kömür üretim rakamları Şekil-10'da yer almaktadır.

Şekil- 10: Çin, ABD ve Türkiye'de Kömür Üretimi, Milyon Ton

Kaynak: BP, 2013: 43; WCA, 2014.

Şekil-10'da da görüldüğü üzere Türkiye'deki kömür üretimi ABD ve Çin'in oldukça gerisindedir. 2002 yılından 2012 yılına kadar geçen sürede Çin, kömür üretimini neredeyse 2,5 kat artırmıştır. Diğer taraftan ABD'de ele alınan dönemde kömür üretimi azalmışken, Türkiye'de ise kömür üretimi 2002-2012 yılları arasında yüzde 33,3 artmıştır. Bunun yanı sıra ele alınan ülke örnekleri çerçevesinde 2002-2012 yılları arasında madencilik sektöründe yaşanan ölümlü iş kazası sayıları Şekli-11 yardımıyla ortaya konmuştur.

Şekil- 11: Çin, ABD ve Türkiye'de Maden Ocaklarında Ölümle Sonuçlanan İş Kazası Sayıları

Kaynak: Bilim, 2015: 79.

Şekil-11'e göre 2002 yılında ABD'de maden ocaklarında hayatını kaybedenlerin sayısı 27 iken; bu rakam 2009 yılında 18'e gerilemiş, 2013 yılında ise 20'ye yükselmiştir. Diğer taraftan ele alınan dönem aralığında yaşanan ölümlü iş kazası sayılarında Çin'in önemli bir gelişme kaydettiği görülmektedir. Kömür üretim miktarı ve ölümlü iş kazası sayıları birlikte değerlendirildiğinde, ABD'de kömür üretim miktarı başına düşen ölüm sayısı diğer ülkelere göre oldukça düşüktür. Ayrıca kömür üretimi Türkiye'nin neredeyse 51 katı olan Çin'de, 2002-2013 yılları arasında maden ocaklarında hayatını kaybedenlerin sayısı önemli ölçüde azalmıştır (Bilim, 2015: 79-80).

Dünyada kömür üretiminde lider konumda olan Çin'de iş sağlığı ve güvenliğini artırmak amacıyla çıkarılan kanunlar ve uygulamaya konulan düzenlemeler Tablo-4 yardımıyla ortaya konmuştur.

Tablo-4: Çin'de İş Sağlığı ve Güvenliğini Artırmaya Yönelik Düzenlemeler

Yıllar	Çıkarılan Kanunlar	Yıllar	Yapılan Düzenlemeler
1982	Anayasa	1957	Kömür Araştırma Enstitüsünün Kurulması
1993	Madenlerde Güvenlik Kanununun Çıkarılması	1983	İş Güvenliği ve Sağlık Derneğinin Kurulması
1995	İş Kanununun Çıkarılması	1996	İş Güvenliği ve Sağlık Yönetim Sisteminin Düzenlenmesi
1997	Ceza Kanununun Çıkarılması	2000	Kömür Maden Güvenliği Teftiş Yönetmeliğinin Çıkarılması
1998	Yangın Koruma Kanununun Çıkarılması	2001	Çok Önemli Güvenlik Kazalarında Yönetimin Sorumluluğunun Belirlenmesi
2002	İş Güvenliği Kanununun Çıkarılması	2004	İş Güvenliği Lisanslar Yönetmeliğinin Çıkarılması
2002	Meslek Hastalıkları Önleme ve Kontrol Kanunu	2004	İş Kazası Sigortası Yönetmeliğinin Çıkarılması
2007	Acil Müdahale Kanununun Çıkarılması	2005	Kömür Maden Kazalarının Önlenmesine Yönelik Özel Düzenleme
2008	İşgücü Sözleşme Kanununun Çıkarılması	2006-2010	İş Güvenliği Standartlarının Belirlenmesi
		2007	İş Güvenliği Kazalarının Araştırılması
		2008	İş Güvenliği Derneğinin Kurulması
		2010'a kadar	ILO sözleşmeleri Onaylanması

Kaynak: ILO, 2012.

Tablo-4'de de görüldüğü üzere Çin'de iş sağlığı ve güvenliğini artırmak amacıyla çok sayıda yasal düzenleme yapılmıştır. *Madenlerde Güvenlik Kanunu*, *Kömür Araştırma Enstitüsü*, *Kömür Maden Güvenliği Teftiş Yönetmeliği* ve *2010 yılına kadar onaylanan 25 ILO Sözleşmesindeki hükümlerinden 15'i, doğrudan madencilik sektöründeki olumsuz çalışma koşullarını ortadan kaldırmaya yönelik alınan kararlardan sadece birkaçıdır.*

1993 yılında *Madenlerde Güvenlik Kanunu* çıkarılmıştır. Bu kanunun amacı, madencilik sektöründe çalışanların güvenliğini sağlamak ve madencilik sektörünün gelişmesine öncülük etmektir. 1957 yılında kurulan *Kömür Araştırma Enstitüsü*, kömürün dönüşümü, kullanımı, üretimi ve çevre koruyuculuğu, madenlerde kullanılacak ürünlerin güvenlik testi, güvenlik uyarı işaret yönetimi ile madenlerin güvenlik teknolojisi ve ekipmanları gibi pek çok konuya açıklık getirmiştir. Ayrıca 2000 yılında çıkarılan *Kömür Maden Güvenliği Teftiş Yönetmeliği* ise kömür madenlerinde çalışanların güvenliklerini ve sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilecek durumları ortadan kaldırmak amacıyla çıkarılmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti tarafından iş sağlığı ve güvenliğini artırmak amacıyla daha pek çok düzenleme uygulamaya konulmuş olup, iş güvenliği eğitimi ve belli aralıklarla düzenlenen aktiviteler bunlardan bazılarıdır (ILO, 2012).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada seçilmiş ülke örneklerinden hareketle iktisadi gelişmişlik-iş sağlığı ve güvenliğini sağlamaya yönelik alınan kararlar ve gerçekleşen ölümlü iş kazası sayıları arasındaki etkileşim tespit edilmeye çalışılmıştır. İncelemelerde Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İngiltere ve Çin olmak üzere toplam 4 ülke örneğinden hareket edilmiştir. ABD'nin seçilme nedeni, Dünya'da en büyük milli gelire sahip ülke olmasıdır. AB ülkeleri arasında en büyük milli gelire sahip ülke olan Almanya'da analizlere dâhil edilmiştir. İngiltere iş sağlığı ve güvenliği konusunda Dünya'da öncü konumdaki ülkelerin başında gelmektedir. Son olarak Çin'in tercih edilme nedeni ise, Dünya'da en büyük ikinci milli gelire sahip olan ülke olması ve kömür üretiminde lider olmasıdır. Çalışma kapsamında ilk olarak ülkelerin milli gelir göstergeleri ele alınmış olup; daha sonra ele alınan ülkelerde iş sağlığı ve güvenliğini sağlamaya yönelik alınan kararlar ve 2002-2013 yılları arasında gerçekleşen ölümlü iş kazası sayıları ortaya konmuştur. Ele alınan ülke örnekleri incelendiğinde ölümlü iş kazası sayısının her 4 ülke örneğinde de 2002-2013 yılları arasında genellikle azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Fakat Türkiye'de ise iş sağlığı ve güvenliği sorunu her geçen gün daha kaygı verici bir hal almaktadır. Diğer yandan 2000 yılından itibaren ölümlü iş kazası sayısının en yüksek seviyeye çıkması Türkiye'de konuya verilen önemin artmasına neden olmuştur.

Yapılan karşılaştırmalı analizler sonucunda ele alınan ülkeler arasında iş sağlığı ve güvenliği açısından en önemli gelişmeyi İngiltere'nin gerçekleştirdiği gözlenmiştir. İngiltere'de en son açıklanan ve 1 Nisan 2013-31 Mart 2014 arası dönemi kapsayan veriler ele alındığında İngiltere'de bu sadece 133 çalışan iş kazaları sonucu yaşamını kaybetmiştir. Böylece söz konusu ülkede her yüz bin çalışana karşılık gelen ölüm oranı 0,44 olarak

gerçekleşmiştir (HSE, 2014: 2). 2014 yılında ise Türkiye’de 1626 kişi, iş kazası sonucu yaşamını kaybetmiştir. Buna göre Türkiye’de iş kazası sonucu yaşamını kaybedenlerin sayısı İngiltere’de yaşamını kaybedenlerin yaklaşık 15 katıdır. Diğer yandan ABD ve Çin’de ele alınan dönemler itibariyle yaşanan ölümlü iş kazaları sayısı her ne kadar Türkiye’den daha fazlamış gibi görülsede her iki ülkenin milli gelir rakamları, üretim hacimleri ve ölümlü iş kazalarında yakalamış oldukları olumlu trend göz önüne alındığında Türkiye’deki durumun daha vahim olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

2014 yılı verilerine göre 1626 çalışanın yaşanan iş kazası sonucu hayatını kaybetmiş olması, Türkiye’deki iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kaygıları haklı çıkarmaktadır. Bu kapsamda en fazla iş kazasının inşaat sektöründe ve en fazla ölümlü iş kazasının ise madencilik sektöründe olduğu dikkate alındığında, bu sektörlerle yönelik acil iş sağlığı ve güvenliği düzenlemelerinin uygulamaya konulması gerekmektedir.

Türkiye’de son dönemde yaşanan gelişmeler ise iş sağlığı ve güvenliğine yönelik yeni tedbirlerin alınmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu amaca yönelik 2014 yılında çıkarılan torba yasaya, iş sağlığı ve güvenliğini sağlamak amacıyla yeni düzenlemeler de eklenmiştir. Söz konusu düzenlemelerden birisi de 2016 yılından itibaren madencilik sektöründe kurulması zorunlu tutulan hayat hattıdır. Bu ve benzeri düzenlemeler ise işverenlerin emek istihdam maliyetleri artıracaktır. Böylece iş sağlığı ve güvenliğini artırmak amacıyla uygulanacak bir politikanın emek talebi üzerinde ortaya çıkaracağı negatif etki göz önünde bulundurulması gereken konulardan birisidir. Fakat burada asıl önemli olan konu, iş sağlığı ve güvenliğini tehdit eden unsurları önlemenin maliyetinin tazmin etmenin maliyetinden daha düşük olacaktır.

Çalışma kapsamında ulaşmak istediğimiz nihai amaç, seçilmiş ülke örneklerinden hareketle milli gelir rakamları ve yaşanan iş kazaları arasındaki ilişkinin ne yönde olduğunu ortaya koymaktır. Elde ettiğimiz bulgular, bağımsız değişken olan milli gelir ile bağımlı değişken olan yaşanan iş kazaları arasında bir ilişkinin var olduğuna işaret etmektedir. Fakat bu ilişkinin hangi yönde olduğu, anlamlılık durumu ve derecesi ise yapılacak bir ekonometrik analiz sonucunda elde edilebilecektir. Yapmış olduğumuz çalışmada elde ettiğimiz temel sonuçlar şunlardır:

– 2002-2013 yılı verileri dikkate alındığında, 2008-2009 dönemi hariç Türkiye’nin milli geliri sürekli olarak artmıştır. Diğer taraftan Türkiye’de iş kazaları sonucu 2000 yılında 1173 işçi hayatını kaybederken, söz konusu rakam 2014’de 1626’ya ulaşmıştır. Bu durum ekonomik büyüklüğün iş

sağlığı ve güvenliğini sağlamada tek başına yeterli olmadığını göstermektedir.

– Eğer milli gelir iş kazası sonucunda yaşanan ölümleri engellemede yeterli olsaydı, dünyada en yüksek milli gelire sahip ABD’de gerçekleşen ölümlü iş kazasının diğer ülkelere göre daha az olması gerekirdi. Fakat ele alınan ülke örneklerinde söz konusu değişkende en önemli gelişmeyi ABD değil, İngiltere gerçekleştirmiştir.

– Sonuç olarak ekonomik güç, iş kazalarını önlemek ve iş sağlığı ve güvenliği sağlamak için tek başına yeterli değildir. Söz konusu değişkenlerde olumlu gelişmelerin yaşanması, iktisadi gelişmenin gerekli düzenlemeler ve insana yönelik yatırımlarla desteklenmesine bağlıdır. Fakat söz konusu değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik daha anlamlı sonuçlara ulaşılabilmesi için bağımsız değişken sayısının artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda kaza sıklık ve ağırlık oranları ile çalışan işçi sayıları ele alınması gereken en önemli göstergelerden birkaçıdır. Diğer yandan söz konusu ilişkinin sektörel ayırım dikkate alınarak ortaya konması daha açıklayıcı sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır.

Bu açıklamalar doğrultusunda Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği sorununun ortadan kaldırılması için, aşağıda belirtilen çözüm önerilerinin dikkate alınması yararlı sonuçlar verecektir:

– Eksik istihdamda faaliyet gösteren iş kollarını tam istihdam seviyesine getirerek ve tam istihdamda faaliyet gösterenlerde ise etkinlik ve verimliliği artırarak ülkenin ekonomik olarak büyümesinin sağlanması,

– İş sağlığı ve güvenliğine yönelik kamu spotlarının daha da yaygınlaştırılması,

– Meslek Eğitim Liselerinde iş sağlığı ve güvenliği adında bölümlerin açılması ve yaygınlaştırılması,

– Yüksek risk taşıyan iş kollarında çalışacak bireylerin ilgili alanlarda lise eğitimini almış olanlar arasından seçilmesi,

– Üniversitelerde ilgili fakültelerde bağımsız iş sağlığı ve güvenliği bölümünün açılması,

– Çin örneğinde olduğu gibi belli aralıklarla ulusal düzeyde iş sağlığı ve güvenliğine yönelik aktivitelerin düzenlenmesi (örneğin: değişen üretim yapısı ile ilgili işçileri bilgilendirme toplantısı),

– Özellikle madenlerde çalışanların yaşamış oldukları sorunları kolaylıkla ifade edebileceği bir ihbar hattının kurulması,

– İş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösteren derneklerin yaygınlaştırılması ve dernek kapsamında verilecek hizmetlerin iş kollarına göre ayrıştırılması,

– Farklı iş kollarında sağlığı ve güvenliği tehdit edebilecek unsurların belirlenerek katalog veya CD halinde çalışanlara dağıtılması,

- İş kazalarının en çok görüldüğü inşaat ve maden sektörlerinde daha nitelikli işgücünün istihdam edilmesi, çalışma saatleri ve koşullarının yeniden gözden geçirilmesi,
- Alt ve üst arasında karşılıklı güven duygusunun geliştirilmesi,
- İşçilerin düzenli aralıklarla sağlık kontrollerinin yapılması,
- İşyerlerinde işçilerin sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını giderebileceği yerlerin tesis edilmesi.

Bundan sonra yapılacak çalışmalarda, torba yasa ile uygulamaya konulan düzenlemelerin iş kazaları, iş sağlığı-güvenliği ve emek piyasasına olası etkileri, bu konudaki sayısal bilgilere de erişilmesi halinde ayrıntılı olarak analiz edilebilecektir.

Kaynakça

- Akyüz, Ferhat (2008) ‘‘Sosyal Yardımdan Sosyal Sigortaya: Bismarckyan ve İngiltere Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Tarihsel Dönüşümü’’, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1, 5, 58-70.
- Alarko-Carrier (2015) İş Sağlığı ve Güvenliğinin Kavram ve Kurallarının Gelişimi, [<http://www.alarkocarrier.com.tr/Intranet/ServisKapisi/Dosya/ISG/6331/01>] (17.02.2015).
- Alper, Yusuf (1988) ‘‘Bazı Ülkelerde İşçi Sağlığı-İş Güvenliği Uygulamaları ve Türkiye’deki Uygulama ile Karşılaştırılması’’, Panel, 83-101.
- Baradan, Selim (2005) ‘‘İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Programları: Amerikla Birleşik Devletleri Örneği’’, 3. Yapı İşletmesi Kongresi, İzmir.
- Batıya Yön Veren Metinler (2015) 1914 Öncesi Hükümet Düzenlemeleri, [<http://www.dusuncetarihi.com/makale/1914-oencesi-huekuemet-duezenlemeleri>] (29.09.2015).
- Bilim, Niyazi (2015) ‘‘Kömür Madenlerinde Meydana Gelen Kazaların İstatistiksel Değerlendirilmesi’’, Madencilik Türkiye, 6, 44, 78-82.
- BLS (US Bureau of Labor Statistics) (2014) Number of fatal work injuires, [<http://www.bls.gov/iif/oshwc/cfoi/cfch0012.pdf>] (24.03.2015).
- BP (2013) Statistical Review of World Energy (Haziran 2013), [<http://www.bp.com/statisticalreview>] (10.03.2015).
- Ceylan, Hüseyin (2011) ‘‘Türkiye’de İş Kazalarının Genel Görünümü ve Gelişmiş Ülkelerle Kıyaslanması’’, International Journal of Engineering Research and Development, 3, 2, 18-24.

Clark, Andrew ve Postel-Vinay, Vabien (2005) “Job Security and Job Protection”, IZA Discussion Paper Series, No: 1489.

Çakar, İlknur (2015) “İş Kazaları), [<http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/ShowDoc/WLP+Repository/per/dosyalar/duyurular/iskazalari>] (04.02.2015).

Demir, Fevzi (2010) “Çalışma Hayatında Çocukların Korunması”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12, özel sayı, 547-577.

Demircioğlu, Murat A. (2007) Ulusal ve Uluslararası Hukukta İş Güvenliği Uzmanlığı 2. Baskı (İstanbul: Beta Yayınları).

Department of Health and Human Services (2011) “Coal Mine Dusr Exposures and Associated Health Outcomes”, Current Intelligence Bulletin 64, Publication No. 2011-172.

DGUV (Deutsche Gesetzliche Unfallversicherung) (2013) DGUV Statistics 2013, Berlin.

Erdoğan, Sarper M. (2015) Alman İş Yeri Hekimliğinde Yeni Gelişmeler, [http://www.hekimcebakis.org/images/Hekimce_Bakis_Arsiv/49/49-45.pdf] (29.09.2015).

Enerji Magazin (2015) Torba Yasa 5200 Madenciyi İşsiz Bıraktı, [<http://enerjimagazin.com/haber-2348-Torba-Yasa-5200-Madenciyi-Issiz-Birakti.html>] (17.03.2015).

FRS (Federal Reserve System) (2014) Updated Historical Forecast Errors (4 Eylül 2014), [<http://www.federalreserve.gov/foia/files/20140409-historical-forecast-errors.pdf>] (11.02.2015).

Guernica TV Çocuk İşçiler ve Bir Kronoloji, [<http://guernica.tv/isci-sagligi-ve-guvenligine-dair-bir-kronoloji/>] (13.03.2015).

HSE (Health and Safety Executive) (2014) “Statistics of fatal injuries in the workplace in Great Britain 2014”, [<http://www.hse.gov.uk/statistics/fatals.htm>] (20.03.2015).

ILO (International Labor Organization) (1998) Statistics of occupational injuries (6-15 Kasım 1998), [http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/meetingdocument/wcms_088373.pdf] (05.02.2015).

ILO (International Labor Organization) (2012) National Profile Report on Occupational Safety and Health in China (Mart 2012), [http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/policy/wcms_186991.pdf] (16.03.2015).

ILO (International Labor Organization) (2016) Safety and Helath at Work, [<http://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/lang--en/index.htm>] (26.07.2016).

İGUDER (İş Güvenliği Uzmanları Dayanışma Derneği) (2015) Dünya İş Sağlığı ve Güvenliği Kutlaması, [<http://iguder.org/index.php/mevzuat/tuzukler/2-uncategorised/53-dunya-is-sagligi-ve-guvenligi-kutlamasi.html>] (08.04.2015).

Kitapçı, İsmail (2007) “Sosyal Devlet Işığında Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Sorunları ve Reform Arayışları”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Leung, William (2009) Job Security and Productivity: Evidence From Academics, [https://www.econ.berkeley.edu/sites/default/files/william_leung_the_sis.pdf] (27.07.2016).

MSHA (Mine Safety and Health Administration) (2015) [<http://www.msha.gov/>] (12.02.2015).

Onur, Hakan A. (2015) “İş Güvenliğinin Önemi, Genel Tanımlar”, [http://web.deu.edu.tr/maden/docs/is_guvenligi/1.hafta.pdf] (20.02.2015).

Pielow, C. Johann (2014)). “Almanya’da Maden Hukuku”, çev. Mehmet Z. Yıldırım, Küresel Bakış, 4, 14, 1-32.

SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu) (2015) İstatistik, [<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler/>] (11.03.2015).

SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu) (2015) İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları İstatistikleri, [<http://isgyasam.com/2013-yili-kazasi-ve-meslek-hastaliklari-istatistikleri/>] (15.02.2015).

Tekin, Bedri (2015) “Ankara Barosu 6331 Sayılı İş Sağlığı Güvenliği Kanunu”,

[<http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CCwQFjAD&url=http%3A%2F%2Fwww.ankarabarusu.org.tr%2FDosyalar%2Fbaro.ppt&ei=p3cgVcKXHonOaMvtgSg&usq=AFQjCNF2CoWsGC09yMT6qE6dhyFdLrKtiQ>] (13.03.2015).

TÜİSAG (2015) İş kazalarında 2 milyon 300 bin ölüyor, [<http://www.isgfrm.com/threads/is-kazalarinda-yilda-2-milyon-300-bin-oluyor.17781/>] (06.10.2015).

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2014) İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri-Araştırma Sonuçları 2013, Ankara.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2015) Konularına Göre İstatistikler, [http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046] (08.01.2015).

Türk Tabipler Birliği (2011) Mesleksel Kanserler, Ankara.

US Legal (2015), [<http://uslegal.com/>] (11.02.2015).

Uz, Ziya (2004) ‘İşletmelerde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Uygulamalarının Etkinliği’, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Uzmaniyız (2016) İş Sağlığı ve Güvenliğinin Gelişim Süreci, [<http://uzmaniyiz.biz/is-sagligi-ve-guvenligi/genel-bilgiler/isg-gelisim-sureci.html>] (26.07.2016)

WCA (World Coal Association) (2014) Coal Facts 2014 (Eylül 2014), [<http://www.worldcoal.org/>] (11.03.2015).

WHO (World Health Organization) (2001) Occupational Health-A manual for primary health care workers, Switzerland.

World Bank (2015) Countries and Economies, [<http://data.worldbank.org/country>] (09.02.2015).

Yıldırım, A. Yasemin ve Murat Kuruoğlu (2013) ‘‘Türkiye’deki İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinin ABD ile Kıyaslanması’’, Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 6 (2), 105-120.

Yıldız, Arzu; Tekin, Bedri ve Aslı Odman (2008) ‘‘İşçilerin Sağlığı ve Güvenliği İşverenlerin İnsafına Emanet!’’, Mühendis ve Makina, 49 (579), 19-34.

Yılmaz, Fatih (2009) ‘‘Avrupa Birliği ve Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliği: Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliğini Kurullarının Etkinlik Düzeyinin Ölçülmesi’’, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.